



Vocea Civică

Volumul 6, Nr. 4 (31)

Iulie-August 2000

◆
**Interviu cu:
Oazu Nantoi**

*Președinte,
Partidul Social-
Democrat*

(pag. 2)

◆
**Interviu cu:
Mihai Ghimpu,**

*Președinte,
Partidul Reformei*

(pag. 3)

◆
Igor Boțan
**De unde vin
durerile noastre
de cap?**

(pag. 6)

◆
Natalia Bourjaily și
Caroline Newman:

**Legea cu privire
la fundații**

(pag. 13)

Buletin informativ



Aceasta este prima mea contribuție în cadrul buletinului informativ "Vocea Civică" pe care o fac în calitate de nou Director de proiect al biroului IFES din Moldova.

Dorin Tudoran a plecat. Cunoscîndu-l de mai bine de opt ani, îmi dau seama cît de dificil este să-i ții pasul.

Cu toate acestea, voi face tot ce-mi stă în puteri ca să mențin standardele înalte de activitate ale biroului.

Ce să spun despre mine? Pe scurt, am lucrat în domeniul alegerilor timp de 28 ani în Marea Britanie unde am reușit să obțin funcția de Președinte al Comisiei Electorale Centrale din municipiul Liverpool. Dețin o diploma britanică în administrarea alegerilor. De asemenea, am fost unul din cei 11 Coordonatori principali regionali din Marea Britanie responsabil de cei peste 5,5 milioane de alegători din nord-vestul Angliei în timpul alegerilor europene.

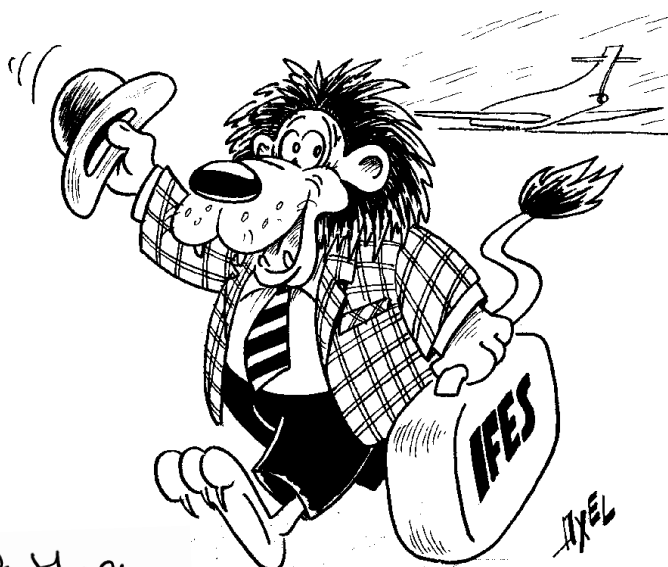
Din 1989, am participat la organizarea și desfășurarea alegerilor și întreprins activități legate de procesele electorale din 22 de țări din Europa de Est, Asia, America Centrală, America de Sud și Africa. Responsabilitățile mele în Europa de Est au inclus observarea din partea IFES și Biroului Marii Britanii pentru afaceri externe și Commonwealth a alegerilor din Bulgaria, Albania, Armenia, Kosovo, Estonia, Ungaria, România.

Mă aflu pentru prima oară în Moldova.

Îmi încep munca aici în condiții avantajoase datorate activității prodigioase desfășurate de către echipa de lucru a IFES.

Afît timp cît mă voi afla aici voi fi martor la anumite schimbări și iată că deja în prima săptămîină a aflării mele în Moldova au avut loc schimbări constituționale.

Munca pe care trebuie să o fac aici o privesc ca pe o provocare. Cu asistența acordată de către Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională IFES va continua să contribuie în mod pozitiv la procesul de democratizare din Moldova. Îmi face o plăcere deosebită să particip și eu la el.■



Charles Lashan.



Vocea Civică: *Stimate dle Oazu Nantoi, dvs sînteți președintele primului partid social-democrat din Moldova. În ultimii ani au apărut partide care împărtășesc doctrine social-democrate. Unele din ele au reușit să nimerească în parlament. Ce trebuie să mai ai pe lângă doctrine social-democrate pentru a ajunge în legislativul țării?*

Oazu Nantoi: Deocamdată nici un partid nu a trecut în parlament sub flamurile doctrinei social-democrate. Dacă aveți în vedere Partidul Democrat, apoi această formațiune în campania electorală din 1998 a figurat drept "mișcare" și avea un singur slogan: "Noi sîntem echipa lui Lucinschi!". Prin urmare, întrebarea dvs deocamdată rămîne fără răspuns dacă e să nu apelăm la banalități gen: "Trebuie să știi să cîștigi încrederea alegătorilor" etc. Despre existența multor partide care împărtășesc doctrina social-democrată se vorbește mai demult. Întrebarea firească este: "De ce să existe atîtea partide care împărtășesc doctrina social-democrată, cînd ele ar putea să se unească într-un singur partid social-democrat?" Eu nu am nostalgii după sistemul monopartit comunist, dar dacă unii oameni declară că ei sînt adepții unei doctrine, este normal ca ei să se regăsească în cadrul aceluiași partid. Faptul că la noi au apărut și apar partide cu doctrină social-democrată anunțată vorbește despre o situație în care pe lângă doctrină mai există și interese. Partidele trebuie să depășească faza copilărească cînd ambițiile de grup și personale prevalează asupra comportamentului rațional în lupta politică. Cel mai trist este că în Moldova s-a creat un cerc

“... pe lângă doctrină mai există și interese”

vicios: economia tenebră alimentează cu bani *cash* puterea. Aceasta, la rîndul ei, favorizează economia tenebră. Chiar venind cu idei sincere și bune, dar fără sprijin financiar, este greu să rupi acest cerc vicios și să concurezi cu partidele care s-au înfruptat deja din putere. Cele spuse de mine nu se referă la niște persoane concrete. Sînt și excepții, dar ele numai confirmă regula generală. Cineva a spus că secolul 21 va fi religios sau nu va fi deloc. Cît privește Moldova, putem spune - sau noi vom avea o politică morală, sau noi în genere nu vom mai avea nimic.

Pe de altă parte pluripartitismul trebuie să rămînă o valoare fundamentală. Partidele ce împărtășesc aceleași doctrine trebuie să se apropie doar conștient și benevol. Parlamentarii noștri, indiferent de culoarea politică pe care au anunțat-o în campania lor electorală, sînt foarte preocupați de ideea că avem prea multe partide politice și ar trebui să le reducem numărul. Ei zic că alegătorului îi este greu să se descurce în multitudinea asta de partide. Canalul de televiziune "Discovery" adesea transmite emisiuni din domeniul istoriei. În contextul întrebării dvs mi-am adus aminte de niște fragmente televizate, difuzate la canalul respectiv, care îl înfățișau pe Adolf Hitler țipînd în maniera lui schizofrenică în microfon: "Cui îi trebuiești atîtea partide?! Cui îi trebuiești politicieni care fug dintr-un partid în altul?!" Dacă unui adolescent îi apar coșuri pe față aceasta nu înseamnă că el trebuie castrat! Învinuirile de acest gen ce li se aduc partidelor politice nu sînt periculoase atît timp cît ele nu au priză la public. Dacă societatea este receptivă la asemenea vorbe, atunci aceasta înseamnă că noi, cetățenii acestui stat, nu am înțeles avantajele democrației politice în raport cu autoritarismul. Noi nu am conștientizat aceste avantaje și nu ne-am învățat să le folosim.

VC: *Partidele parlamentare sînt adesea învinuite că nu vor să renunțe la sistemul proporțional deplin din motive egoiste. În opinia unui lider de partid extraparlamentar, cum sînteți dvs, care ar fi sistemul electoral ce s-ar potrivi cel mai mult pentru Moldova?*

ON: Noi trebuie să conștientizăm faptul că abia am început cu toți să citim abecedarul democrației politice. În Moldova de-abia se conștientizează rolul și importanța partidelor politice. Deja avem un precedent cînd în cadrul sistemului proporțional a funcționat mecanismul de responsabilitate politică. Eu am în vedere formațiunile politice din 1994: Partidul Democrat-Agrar și Mișcarea internaționalistă "Unitatea-Edinstvo". Ambele au dispărut după alegerile din 1998 cînd alegătorul le-a trecut pe linia moartă a politicii moldovenești. Aici trebuie să avem răbdare. Anul 2002 ne va da răspunsul la întrebarea cum alegătorul Moldovei apreciază activitatea actualilor guvernanți. Cît privește perfecționarea sistemului electoral, social-democrații consideră că normal ar fi ca alegerile să aibă loc după listele de partid, dar în locul unei singure liste pe scară națională să fie înaintate listele de candidați de către partide în județe și municipii proporțional cu numărul de locuitori. Aceasta ar fi permis structurarea clară a parlamentului în *majoritate* și *opoziție* după principiul de partinitate în conformitate cu rezultatele alegerilor, precum și o relație mai strînsă între parlamentari și localități. Bineînțeles, în acest caz problema Transnistriei rămîne deschisă. Totodată, aplicarea unui asemenea sistem ar fi lipsit de sens renumitul prag electoral, urcat de bravii noștri aleși ai poporului pînă la 6%. Cei deja ajunși în parlament vor să-l transforme prin aceasta într-o parodie a Casei Lorzilor din Marea Britanie, în care lor să le fie rezervate locurile pentru restul vieții. Dar aceasta este o altă poveste.

VC: *Din anul 1993 și pînă în prezent, lideri politici de prim rang vorbesc despre necesitatea unei idei naționale care ar consolida societatea. Credeți că elitele politice din Moldova sînt capabile să propună o asemenea idee?*

ON: Dacă analizăm precedentele de idee națională din alte țări și vremuri, noi vom vedea că pentru ca totul să nu se reducă la "lansări" este nevoie de

(Continuare în pag. 4)



“... de politica pe care o faci depinde soarta statului, cetățenilor”

Vocea Civică: *Stimate dle Mihai Ghimpu, partidele parlamentare sînt adesea învinuite că nu vor să renunțe la sistemul proporțional deplin din motive egoiste. Care este, de fapt, sistemul electoral ce s-ar potrivi cel mai mult pentru Moldova?*

Mihai Ghimpu: Democrația nu poate exista fără partide politice. Ele reprezintă baza sistemului democratic de guvernare. Unde e numai un partid, acolo e totalitarism. Unde sînt două-trei partide, acolo începe democrația.

Eu unul cred că nu partidele politice în general, ci lideri politici concreți, au comis anumite greșeli. Folosindu-se de acest sistem proporțional după care alegătorul votează așa-zisa listă, ei nu se străduiesc să păzească democrația pe care încercăm să o readucem pe pămîntul nostru. Un președinte de partid trebuie să fie atașat valorilor umane, responsabil față de soarta alegătorilor și nu de soarta generalilor de la răsărit. El este obligat ca această listă să fie completată cu nume de oameni onești, corecți și profesioniști astfel încît omul cînd votează să știe că nu votează numai liderul, ci echipa. Lucrurile mari de unul singur se fac în pictură, în literatură, artă, în știință, dar nicidecum în politică. Nu cred că deputatul la fiecare pas trebuie să consulte alegătorul. Totul depinde de cine ești, ce potențial profesional ai, ce urmărești. Alegătorul este departe de a cunoaște toate problemele. Mai ales la noi, cînd el este de cele mai multe ori dezinforma. Sînt probleme care presupun profesionalism, cunoștințe speciale într-un domeniu concret. Politica nu trebuie să fie scena pe care te-ai urcat să te vadă și să te cunoască lumea; de politica pe care o faci depinde soarta statului, cetățenilor. Partidele, pe lîngă faptul că sînt temelia democrației, trebuie să fie și o școală de cadre. Este necesar ca orice partid să aibă o echipă care trebuie

să treacă o anumită pregătire politică și una profesională în diferite domenii: juridic, economic, medical etc. Parlamentul are minimum zece comisii împărțite pe diverse domenii. Deci, fiecare partid care se vrea în parlament, trebuie să dispună de cel puțin un specialist pentru fiecare din aceste comisii, nemaivorbind de oamenii pentru executiv. În majoritatea comisiilor se află oameni care sînt departe de materia care se discută acolo. Oricît de genii am fi, noi nu putem să fim specialiști și în medicină, și în jurisprudență, și în economie etc. Cum poate o Comisie pentru finanțe și buget să fie condusă de un ziarist sau de un specialist în domeniul limbilor moderne? Într-un cuvînt, problema nu rezidă în sistemul electoral, ci în oameni. Sînt oameni născuți pentru a crea, alții - pentru a distruge și discredita. Noi, de altfel, sîntem meșteri de a discredita. Noi sîntem meșteri la toate: spunem una publicului, alta facem în particular, ne batem cu pumnii în piept că sîntem luptătorii cei mai fideli ai democrației, ai reformelor, ai neamului românesc, dar în realitate contribuim la discreditarea acestor valori. Trebuie să-i judecăm după fapte, nu după vorbe pe cei care se vor la putere. Cred că zece ani sînt de ajuns ca să observi cel puțin *care și pentru ce* a venit în politică, *cine îi este stăpînul, cauza sau generalul*.

VC: *Din anul 1993 și pînă în prezent, lideri politici de prim rang vorbesc despre necesitatea unei idei naționale care ar consolida societatea. Credeți că elitele politice din Moldova sînt capabile să propună o asemenea idee?*

MGh: Dacă e să urmărim ce s-a întîmplat la noi din 1998 încoace, putem trage concluzia fie că dreapta noastră este foarte slabă, diplomatic vorbind, fie că ea pur și simplu nu există. Că anumite partide își spun de dreapta, aceasta nu înseamnă că lucrurile stau așa, chiar dacă ele au îmbrățișat doctrinele dreptei. Cine te mai crede că ești de dreapta, dacă în momente cheie faci jocul stîngii, sau, cum am mai spus, al *generalului*

roșu. Să ne oprim puțin asupra cuvîntului “elită”. Trebuie să meriți a fi considerat elită politică. Elita noastră politică cu greu poate fi numită astfel. Noi nu am avut pînă acum un stat, tradiții politice care să fie transmise de la o generație la alta. Aici a fost capcana: unii începuse să se vadă eroi ai timpului, ai istoriei, mari patrioți etc. Ideea care ne-a unit la început a fost dreptul de a trăi demn în propria noastră casă, întrucît casa părintească înseamnă și limbă, și istorie, și trecut, și viitor. Numai mancurții pot construi viitorul uitînd trecutul, de aceea casa lor este propria burtă. Ideea care s-ar putea să aibă șanse de a ne uni este ideea integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Noi ne dorim în niște structuri democratice, bine înche-gate, unde interesele omului se află în prim plan, iar drepturile și libertățile lui fundamentale sînt garantate și apărate, mai ales dreptul la o existență economică decentă. În această ordine de idei deja s-a făcut un prim pas: s-a semnat Declarația de aderare la Uniunea Europeană. Altfel iese că ți se dă libertate să vorbești ce vrei, în schimb nu ai o bucată de piine pe masă...

Toți cei care locuiesc pe acest pămînt trebuie să înțeleagă în sfîrșit că democrația nu este numai pentru băștinași: statul de drept și economia de piață aparțin tuturor. Este foarte important ca și minoritățile naționale să sprijine această idee de integrare în Uniunea Europeană. Dacă etniile ne vor susține în lupta cu nomenclatura veche, cu contrabanda, mafia, crima organizată, atunci vom fi în drept cu toții să ne construim o viață normală. În caz contrar pe toți ne așteaptă o sărăcie totală, indiferent de naționalitate. Oricum, această idee va fi irealizabilă atît timp cît 3 procente din populație huzuresc de bine, iar restul o duce în sărăcie. Este imposibil ca o floare să supraviețuiască într-o mare de spini.

VC: *Judecînd după denumirea partidului pe care îl conduceți, sînteți adeptul unei reforme permanente. La ce etapă credeți că se află procesul de reformă din Moldova?*

(Continuare în pag. 4)

(Interviu cu Oazu Nantoi, urmare din pag. 2)

două componente: o elită politică ne-compromisă care promovează ideea și o societate care este capabilă să se automatizeze în scopul realizării acestei idei. Este important ca în societate să apară în baza unei idei o coeziune națională, o rezonanță națională. Idei avem o mie și o sută, de la combaterea sărăciei, corupției, soluționarea conflictului transnistrean pînă la integrarea în Uniunea Europeană. Problema nu e în a inventa ceva inedit. Problema e ca întreaga societate, fiecare membru al ei în parte, să înțeleagă că da, în ideea respectivă, stă și interesul lui, și interesul copiilor lui astfel încît oamenii să fie motivați să contribuie personal la realizarea ideii respective. Spre regret, elitele politice din Moldova sînt compromise și orice idee lansată de reprezentanții ei nu este crezută de cetățenii Moldovei. Dar și societatea noastră se află într-o criză foarte profundă și nu este capabilă să se consolideze în jurul unei idei care ar putea fi numită idee națională. Cîndva moldovanul a spus: "Cu răbdarea treci și marea". Și aici este vorba nu despre acea răbdare pe care o manifestă societatea suportînd coruperea și incompetența puterii. Societatea moldovenească trebuie să atingă acel grad de maturitate civică fără de care toate vorbele despre "idei naționale" doar vorbe rămîn. Alte soluții nu există și nu vreau să se înțeleagă că am o atitudine negativă față de asemenea idei naționale.

Este destul de ușor să spui că drept idee națională poate servi, de exemplu, integrarea în Uniunea Europeană, dar trebuie să ne dăm seama că o asemenea

integrare presupune o economie națională competitivă, mărfuri și servicii naționale competitive în spațiul european etc. Noi înșine trebuie să devenim o "marfă competitivă" în raport cu europenii. Dacă noi vom încerca astăzi să întocmim o asemenea listă de mărfuri și servicii, vom vedea că șansele noastre de a fi acceptați în structurile europene sînt foarte modeste ca să nu folosesc un termen mai dur. Apoi, o asemenea integrare presupune inevitabil că țara-candidat își controlează cel puțin frontierele. Aceasta este o condiție fără îndeplinirea căreia nici nu putem visa la Uniunea Europeană. Și noi ce ne facem atunci dacă nu controlăm o porțiune importantă din teritoriul nostru cum este Transnistria și nici frontiera de Est? Vreau să fiu înțeles corect: ideea integrării noastre în structurile europene poate constitui o idee națională. Este important ca să se treacă de la declarații politice la fapte ca această idee să prindă rădăcini în mase. Fiecare cetățean al acestei țări trebuie să știe ce înseamnă să te integrezi în Uniunea Europeană și de ce este necesară integrarea respectivă. Ca să nu o pășim la fel ca în cazul obținerii independenței statale: era foarte frumos și romantic să fluturi tricolorul în piață. Dar cît de greu e să realizăm toate acestea în viață. Într-un cuvînt, noi n-am știut să ne folosim de libertăți pe care le-am obținut astfel încît astăzi să ne putem mîndri că sîntem cetățenii Republicii independente Moldova și că trăim mai bine decît am dus-o în fosta Uniune Sovietică.

VC: *Cum promovează ideile partidului primării și consilierii locali care au*

fost aleși în cadrul ultimelor alegeri locale pe listele formațiunii pe care o conduceți?

ON: Ei le promovează în pofida tuturor dificultăților pe care le creează legislația imperfectă în vigoare și situația social-economică deosebit de gravă. Spre regret, aici nu ne putem permite luxul de a vorbi despre faptul că iată, un primar promovată de Partidul social-democrat este mai bun decît unul promovată de comuniști, CDM sau altă formațiune politică. Cînd e vorba de un primar, contează mai mult capacitățile lui individuale și autoritatea lui în localitatea respectivă. Vorbind de capacitățile lui individuale, mă refer aici în primul rînd la abilitatea sa de a se orienta în aceste condiții extrem de dificile. Da, primarii noștri apelează la ajutorul conducerii partidului. Da, noi nu putem deschide cu piciorul ușile diferitor ministere, dar noi îi ajutăm cu ce putem, în special cu accesul la acele oportunități pe care ni le oferă ziua de azi. Îi mai ajutăm cît privește consultările juridice, colaborarea cu puținii consilieri de județe pe care îi avem. Despre planuri de viitor nu voi vorbi, stăm bine la capitolul planuri, e mai greu cu realizarea lor. Sigur că ar fi normal să profităm de relațiile noastre cu social-democrații din alte țări care au o experiență imensă în domeniul autoadministrării publice locale și descentralizării puterii în țările care se află în tranziție spre o societate cu adevărat democratică.

VC: *Vă mulțumim.*■

3 august 2000, Chișinău.

(Interviu cu Mihai Ghimpu, urmare din pag. 3)

MGh: Denumirea partidului nostru nu se referă numai la desfășurarea reformelor în economie, drept, medicină sau învățămînt. În opinia noastră, cea mai importantă reformă este cea a mentalității oamenilor. Din nefericire, această reformă a mentalității nu s-a produs în special în cazul celor care ne-au condus și ne conduc. Nu poți promova reforme atît timp cît privești înapoi. Reforma înseamnă mișcare înainte, pas în pas cu viața. Nu există vreun domeniu în care noi să fi făcut cu adevărat reforme. Mai mult, reformele au fost discreditate prin acel surrogat de reformă care s-a făcut la noi. Dacă reformele ar fi continuat după 1992, cînd și statul, și oamenii mai aveau ceva pus deoparte, ar fi fost mult mai ușor și astăzi. Sînt sigur că am fi evitat sărăcia, ba mai mult - am fi avut un nivel de trai

normal, dacă nu unul bun. Acum cînd și statul e sărac, cînd și oamenii au fost aduși la sapă de lemn, e cu mult mai greu să faci reforme. Oamenilor li se spune: "Nu e neapărat să fiți bugetari, poftim, faceți-vă proprietari particulari". Cum și cu ce? Trebuie să se înțeleagă că este imposibil ca reformele să aibă succes atît timp cît trecerea proprietății statului în cea particulară va dura la nesfîrșit. La ce a ajuns țaranul căruia i s-a dat pămînt fără mijloace elementare pentru a-l prelucra? E și normal că oamenii se întrebă: "La ce ne-au trebuit reformele voastre?" De fapt, reformele care s-au făcut au fost îndreptate mai mult spre folosul celor care ne-au condus. Este clar că guvernării nu au avut în prim plan interesele societății, ci propriile lor interese. De aceea, privatizările au avut

loc doar atunci cînd ele au convenit unor punji particulare din conducere. Cînd le-a convenit, s-a dat lumină verde privatizării anumitor obiecte, cînd nu - privatizarea a fost blocată. Despre ce reforme în domeniul dreptului putem vorbi cînd și acum ne conducem după numeroase acte legislative adoptate în perioada sovietică. Asta-i reformă? Pe oameni, dacă-i ții în mizerie, sărăcie și întuneric, este foarte ușor să-i manipulezi. Numai așa ne putem explica cum persoane care ani de zile ne-au condus de-au sărăcit de-a binelea republica au putut fi realese.

VC: *Vă mulțumim.*■

3 august 2000, Chișinău.

COMPARAȚI ȘI JUDECAȚI

Charles Lasham

Am sosit în Moldova în ziua de 15 iulie și mi s-a spus că alegerile prezidențiale prevăzute pentru decembrie 2000 s-ar putea, de fapt, să nu aibă loc. Cu toate că acestea ar fi trebuit să constituie obiectivul principal al activității mele aici, m-am folosit în schimb de ocazia de a mă ocupa de alte activități în care este antrenat biroul IFES din Moldova pe o perioadă de câteva luni înainte. În acest sens este de o importanță covârșitoare faptul că eu pot continua relațiile bune pe care le-a dezvoltat predecesorul meu Dorin Tudoran.

“Dacă alegerile prezidențiale nu vor avea loc în decembrie”, mă întreb eu, “atunci ce se va întâmpla după 15 ianuarie când mandatul dlui Lucinschi expiră?” O

constituție scrisă ar fi fost de mare folos aici. Proiectul legii a fost remis înapoi către Casa Comunelor, aceasta l-a trimis la rândul ei înapoi Casei Lorzilor care iarăși a refuzat să-l adopte. Atunci membrii aleși ai parlamentului (adică ai Casei Comunelor, pentru că membrii Casei Lorzilor nu se aleg) s-au consultat îndelung și în cele din urmă au invocat o lege parlamentară la care se apelează extrem de rar pentru a trece peste refuzul Lorzilor nealeși și să elaboreze în 1999 noua Lege cu privire la alegerile europene care a intrat în vigoare cu câteva luni înainte ca aceste alegeri să aibă loc în iunie 1999. Toate acestea au darul să ne spună că nu numai Moldova este cea care se confruntă cu probleme constituționale.

întrebări în legătură cu sistemele electorale folosite, înregistrarea alegătorilor, înregistrarea partidelor politice, metodele moderne de instruire, progresele în noile tehnologii, probleme de mass media, actele de reglementare a activității observatorilor locali și străini. În Marea Britanie, acolo unde spunem cu mândrie că noi sîntem mama tuturor parlamentelor, de abia acum se ajunge la concluzia că este necesară crearea unei CEC dacă se dorește ca treaba să fie făcută cum se cuvine.

Din fericire, Moldova are o CEC și, din câte mi s-a spus: una care este receptivă și muncește din greu. Marea Britanie va avea pentru prima oară o Comisie Electorală doar în acest an. Agenda ei va include unele din problemele menționate în alineatul de mai sus. Pe lângă acestea, Comisia va mai avea și alte responsabilități. Ele includ elaborarea și perfecționarea legilor care reglementează finanțarea partidelor politice, reconsiderarea hotarelor circumscripțiilor electorale, reconsiderarea cursurilor de instruire pentru funcționarii electorali, posibile schimbări în alegerile membrilor parlamentului. Cel mai interesant lucru este legat de realizarea unei promisiuni din manifestul Partidului Laburist unde se spune că va exista o asemenea reconsiderare. O comisie a fost creată sub președinția unui politician proeminent cum este Lordul Jenkins din Hillhead, și în cele din urmă trebuie să aibă loc un referendum privitor la întrebarea dacă Marea Britanie trebuie să mențină sistemul electoral al simplei majorități, sau dacă noi ar trebui să optăm pentru o formă a sistemului proporțional. Dacă oamenii se pronunță în favoarea unei schimbări a sistemului actual, Marea Britanie se va mișca spre un sistem mixt unde anumite locuri în parlament vor fi alese pe bază de proporționalitate, iar altele - în anumite circumscripții pe baza simplei majorități. Un astfel de sistem s-ar asemana cu cel adoptat în Germania unde alegătorul are dreptul la două voturi: unul pentru un candidat într-o circumscripție unde poate fi ales un singur membru în parlament, și celălalt pentru lista de partid de reprezentare proporțională.

Orice ar alege alegătorii, una din speranțele majore este că ei vor manifesta un interes mai mare față de politica britanică. Numărul mic de alegătorilor ce se prezintă la urnele de vot este considerat una din problemele principale care urmează să fie abordate cu toată seriozitatea. La alegerile locale numărul mediu de alegători care votează este de 30 de procente din numărul total de alegători, iar la alegerile parlamentare - de aproximativ 65 de procente.

Comparând diferite sisteme electorale trebuie să înțelegem că cele ce funcționează bine în anumite țări nu vor fi la fel de eficiente și în altele. ■



Una din cele mai controversate probleme a fost legată de alegerea sistemului proporțional care urma să fie aplicat pe teritoriul britanic de bază. În Irlanda de Nord a fost folosit singurul vot transferabil (SVT) al sistemului proporțional timp îndelungat. Tot acest sistem a fost folosit și în alegerile europene. Cu toate acestea, sistemul D'Hondt a fost ales

întrebare bună își așteaptă întotdeauna răspunsul. La momentul când citiți aceste rânduri lucrurile urmează să se clarifice. Cu toate acestea, a apărut un număr de chestiuni de ordin constituțional ce trebuiesc soluționate. Inclusiv Comisia Electorală Centrală are câteva probleme de rezolvat. În Marea Britanie (Patria mea) noi nu avem o constituție scrisă. Mai mult, în prezent noi nu avem echivalentul Comisiei Electorale Centrale.

Dat fiind că a ajuns vorba despre constituție, noi ne bazăm în schimb pe un număr de documente cu caracter constituțional de la *Magna Carta* din 1215 pînă la diverse legi ale parlamentului, legislația europeană și dreptul comun. Noi am trecut printr-o "criză" constituțională interesantă în perioada 1998/99, cînd Camera inferioară (Lower House) a parlamentului britanic, sau mai bine-zis Casa Comunelor (House of Commons), a dorit să introducă reprezentarea proporțională pentru alegerile în Parlamentul European, iar Camera superioară a parlamentului britanic, sau mai bine-zis, Casa Lorzilor (House of Lords), nu a fost de acord cu anumite clauze ale proiectului de lege și a refuzat să-l adopte. O

pentru Anglia, Scoția și Țara Gallilor. Tot aici s-a folosit în același timp și sistemul închis de liste bazat pe 11 Regiuni. În fiecare din aceste Regiuni se aleg între 4-11 membri ai Parlamentului European (MPE), numărul aleșilor fiind determinat de numărul de alegători din Regiune. Cu toate că Marea Britanie are 87 reprezentanți aleși în Parlamentul European, doar foarte puțin alegători ar fi în stare să explice pe cine-i reprezintă aceștia acolo.

Sistemul a fost ales de Ministrul de interne (Home Secretary) ca drept cel mai potrivit pentru alegerile în Parlamentul European. El și funcționarii săi publici au hotărît ceea ce trebuie să fie drept cel mai bun sistem, au convenit asupra lui cu cabinetul dlui Blair și apoi l-au adus în parlament unde sperau că sistemul va fi aprobat fără mari probleme. De fapt, cît privește acest sistem, nu au existat nici o consultație serioasă în privința lui, nici o testare a calităților lui, nici o consultație convenită cu poporul. Să fi existat o Comisie Electorală Centrală (CEC), ea ar fi fost cea care să se ocupe nemijlocit de toate acestea care ar fi constituit o parte a muncii lor de zi cu zi. Este important ca să existe o CEC care în permanență să pună

DE UNDE VIN DURERILE NOASTRE DE CAP?

Igor Boțan

Proverbul spune că există probleme pe care le putem rezolva noi înșiși, sau doar timpul. Majoritatea problemelor cu care se confruntă clasa politică din Moldova și societatea în întregime pare a face parte din cea de a doua categorie. Atît liderii politici de cel mai înalt nivel, cît și presa, susțin că aceste probleme sînt cauzate de lipsa de tradiții democratice și mentalitatea elitelor noastre.

Un alt proverb spune că orice comparație schiopătează. De aceea, apelînd la modele străine trebuie să luăm seama ca similitudinile aparente să nu eclipseze diferențele fundamentale. În ultimul timp, se observă fără mare efort un lucru interesant și anume: clasa politică din Moldova se inspiră din modelul grecesc de reformă constituțională și electorală. Se pare că Moldova urmează exemplul Greciei pînă și în detalii. În prezent, doar

secole de dominație imperială nu poate scăpa de apariția tensiunilor între grupările politice, precum și între stat și societate. Aceste lucruri au avut la bază contradicția dintre aspirațiile pro-occidentale ale unei părți a elitei politice, și tradiționalismul la nivel local exprimat de cealaltă parte a acestei elite;

- *discrepanța dintre textele constituționale scrise și realitate*. Se consideră că deși textele constituționale și legile de bază ale țării balcanice scot în evidență un atașament fidel față de valorile democratice occidentale, adesea există o discrepanță foarte mare între valorile declarate oficial și practicile autoritare ale puterii executive;

- *centralismul excesiv și funcționarea mecanismului de stat pe baza clientismului*. Statele Balcanice moderne sînt relativ tinere și dispun de resurse economice limitate. Aceasta determină

modern. Atît Constituția Greciei (art.51(2)), cît și cea a Moldovei (art. 68), stipulează că deputații reprezintă în parlament națiunea, sau se află în serviciul poporului. Stipularea respectivă arată, potrivit experților, că parlamentarii nu pot reprezenta vreo circumscripție electorală, nici alegătorii care i-au votat, precum și că ei nu sînt dependenți de partidele politice care i-au promovat pe listele lor.

Se consideră că utilizarea sistemului electoral proporțional este cea mai adecvată pentru reprezentarea întregii națiuni. Numai că dezvoltarea sistemului electoral în Grecia se deosebește, totuși, de cea din Moldova. Legea electorală a Greciei prevede împărțirea teritoriului țării în 56 de circumscripții electorale cu mai multe mandate. Numărul de mandate disputate în fiecare circumscripție se calculează în baza datelor ultimului recensămînt (recensămintele se desfășoară în Grecia o dată la 10 ani) și se stabilește, la fel ca și circumscripțiile electorale, prin decret prezidențial. Astfel, numărul aproximativ de mandate disputat într-o circumscripție electorală este de 5. Grecia utilizează așa numitul sistem electoral *proporțional fortificat* pentru a favoriza constituirea unei majorități parlamentare. În acest scop distribuția mandatelor se efectuează în 3 etape. Nu se aplică vreo formulă de distribuție a mandatelor, cum ar fi d'Hont etc., ci se găsește pentru început media de voturi necesară pentru un singur mandat. Prima distribuție are loc în urma împărțirii numărului total de voturi, acumulat de fiecare partid într-o circumscripție, la această medie. Evident, restul obținut în urma împărțirilor este destul de semnificativ și se distribuie în mod proporțional în 13 circumscripții mai largi care cuprind toată țara. A treia etapă de distribuție proporțională a mandatelor are loc în circumscripția electorală națională în care se dispută a 1/20 parte din locurile din parlament în conformitate cu stipulările din Constituție. Dar, oricum ar fi modelat sistemul electoral, el nu poate garanta cu siguranță o majoritate parlamentară și o guvernare stabilă. De aceea, Constituția Greciei prevede un mecanism care s-a dovedit destul de eficient la formarea și acordarea votului de încredere guvernului. Astfel, în urma alegerilor parlamentare președintele țării îl numește în funcția de prim-ministru pe liderul partidului care a obținut majoritatea absolută de locuri. Dacă nici un partid nu a obținut o astfel de majoritate, președintele țării îi oferă liderului partidului ce a obținut majoritatea



Grecia și Moldova utilizează pragul electoral de 3 % pentru candidații independenți. Exemplul Greciei pare atractiv din simplul motiv că timp de un sfert de secol această țară a parcurs o cale spinoasă, dar impresionantă, de la dictatură spre stabilitate politică bazată, practic, pe un sistem bipartit și prosperitate economică relativă. Multe din procesele ce se desfășoară în Moldova se aseamănă cu cele prin care au trecut Grecia și alte state balcanice. În acest sens este extrem de interesant studiul profesorului George Katrougalos care a încercat să găsească caracteristicile de bază ale dezvoltării constituționale din Balcani în ultimii 150 de ani. În opinia lui, acestea sînt:

- *ambivalența procesului de vesternizare/occidentalizare*. Se consideră că o societate premodernă ce se angajează în aplicarea unor valori liberale după

caracterul intervenționist al statului în economie ceea ce dă naștere relațiilor clientare, mai ales că nu există o societate civilă dezvoltată, capabilă să se opună acestui proces. În astfel de condiții nu industrializarea țărilor, ci accesul la mijloacele bugetare modeste devine principala preocupare a elitelor;

- *influența semnificativă a marilor puteri*. Constituirea sau reconstituirea statelor balcanice moderne, chiar și trasarea hotarelor acestora, s-au făcut cu concursul direct sau indirect al marilor puteri, care ulterior au influențat în mod cardinal dezvoltarea acestor state.

Dacă ne referim în mod direct la procesele constituționale și electorale observăm că stipulările constituțiilor Greciei și Moldovei referitoare la rolul principalelor instituții ale statului și sistemele electorale sînt în concordanță cu canoanele dreptului constituțional

relativă un mandat *explorator* pe o perioadă de trei zile pentru ca acesta să încerce formarea coaliției de guvernământ. Dacă acesta nu reușește, atunci un astfel de mandat i se acordă liderului celui de al doilea după importanță partid parlamentar, apoi celui de la treilea. Dacă nici cea de a treia tentativă nu reușește, președintele țării îi convoacă pe liderii tuturor partidelor parlamentare pentru a stabili posibilitatea formării și acordării votului de încredere unui guvern. În caz de reconfirmare a imposibilității votului de încredere pentru guvern, se încearcă constituirea unui guvern provizoriu care să asigure desfășurarea alegerilor noi. Dacă și măsura respectivă eșuează, președintele țării este obligat să se adreseze președinților Consiliului de Stat și Curții Supreme de Justiție pentru a contribui la formarea unui guvern cu cea mai largă participare posibilă înainte de a dizolva parlamentul și a organiza alegeri noi.

Face, totuși, să menționăm că orientarea spre asigurarea unei majorități parlamentare prin tehnici electorale și artificii constituționale nu i-a scutit pe greci de șocuri politice. Astfel, în perioada 1974 – 1999, numai parlamentul ales în iunie 1985, și-a exercitat mandatul pînă la sfîrșit, în celelalte cazuri fiind nevoie de alegeri anticipate. Se pare că această consolidare a majorităților parlamentare și a bipartitismului rezidă, mai degrabă, în modalitatea de finanțare a partidelor politice și a factorului administrativ utilizat de partidul puterii, mai ales datorită controlului cvasi-total al acestuia asupra mass media electronice.

De asemenea, face să amintim că procesul constituțional și sistemul electoral grecesc s-au configurat în urma unor conflicte foarte pronunțate între liderii Partidului Noii Democrații (PND) și Mișcarea Socialistă Pan-Helenică (PASOK). Timp de 15 ani, scena politică grecească a fost dominată de conservatorii din PND conduși de K. Karamanlis. Începînd cu 1981, pentru prima dată președintele conservator a trebuit să coabiteze cu un prim-ministru socialist – A. Papandreu. În această perioadă foarte complicată, consensul național a fost determinat de orientarea strategică similară a ambelor partide - integrarea cît mai adîncă în structurile NATO și EU (un fel de idee națională grecească). În cele din urmă, clarificarea relațiilor între conservatori și socialiști s-a produs odată cu operarea modificărilor în Constituție în 1986. După aceste modificări scena politică grecească a fost dominată preponderent de către socialiști. Sistemul electoral a fost modificat în sensul renunțării la sistemul proporțional preferențial (alegătorii stabileau ordinea candidaților în listele de partid) și intro-

ducerii sistemului electoral proporțional limitat cu liste de partid închise. Formarea listelor de candidați la nivel de circumscripție a scos în evidență rolul filialelor de partid și a contribuit în mod crucial la fortificarea partidelor.

Experiența străină ne face să constatăm că intenția parlamentarilor moldoveni, exprimată în declarația din 26 iunie 2000, de a opera modificări în Codul electoral, nu pare a fi suficientă pentru asigurarea unei majorități parlamentare. Această idee de revizuire a sistemului electoral - de natură să favorizeze constituirea majorității parlamentare - a fost impulsionată de președintele țării. Dar propunerile făcute sînt numai o alternativă la actualul sistem electoral proporțional deplin care ar urma să fie substituit cu sistemul mixt, sau în cel mai rău caz, cu cel proporțional limitat (liste de partid în circumscripții cu mai multe mandate). De fapt, o astfel de tentativă a avut loc deja în februarie 2000, cînd parlamentul Moldovei a încercat introducerea sistemului electoral proporțional limitat ceea ce n-a fost susținut de deputați. Acestea sînt, mai degrabă manevre politice. Nu există nici o garanție că un sistem electoral sau altul poate asigura o majoritate parlamentară. Apoi, ne amintim de experiența alegerilor din 1994. Ea ne arată ce se poate întîmpla cu o majoritate parlamentară în lipsa unui pivot strategic.

Oricît de atractiv ar fi exemplul grecesc trebuie să se ia în considerație faptul că pentru țările postcomuniste din regiune, pe lîngă moștenirea balcanică comună, mai este extrem de important și impactul procesului de redistribuire cardinală a proprietății care s-a produs aici de două ori pe parcursul a doar 50 de ani. Acest proces istoric unic, într-un domeniu din cele mai sensibile, nu poate să nu provoace serioase turbulențe politice și sociale. Chiar dacă elitele politice moldovenești se referă la modelul constituțional și electoral grecesc, comportamentul lor pare a fi influențat, de voie bună sau nu, de comportamentul elitelor politice din spațiul postsovietic, mai ales de cel al elitelor din Ucraina și Rusia. Similitudinea proceselor socio-economice și spațiului informațional comun contribuie în mod cardinal la formarea reflexelor *behavioriste* (de comportament).

Și în Rusia cercurile politice vehiculează cu insistență ideea potrivit căreia cadrul legislativ poate fi modelat astfel încît acesta să încurajeze apariția unui sistem bipartit: *partidul puterii* – *opoziție*. Se înțelege de la sine că elementul de bază al *partidului puterii* ar trebui să-l constituie funcționarii din administrația publică de toate nivelele (în Grecia, PASOK-ul utilizează un astfel de meca-

nism cu maximă eficiență, deși Constituția interzice în mod expres partinitatea funcționarilor publici). În acest sens susținătorii președintelui rus fac propuneri pentru a permite funcționarilor publici să devină membri de partid. Aplicarea modelului bipartit presupune adoptarea unei legi a partidelor care să îngreuneze semnificativ modul de constituire a partidelor; introducerea obligatorie a unui număr foarte înalt de membri pentru înregistrarea partidelor; eliberarea obligatorie a carnetelor de membri fără care să nu poată fi nici vorbă despre înregistrare; metode drastice de control etc. Apoi, stipulările legii referitoare la finanțarea partidelor trebuie să fie de natură să favorizeze identificarea intereselor businessului mare cu interesele unuia din partidele sistemului bipolar la fel precum mecanismul *soft money* lucrează în SUA pentru democrați și republicani. În plus se prevede finanțarea partidelor parlamentare de la bugetul de stat în mod proporțional cu numărul de voturi acumulate la ultimele alegeri parlamentare, în timp ce finanțarea din alte surse să fie supusă unui control foarte strict. Astfel se consideră că noii deținători ai puterii vor face marele business dependent de putere, inversînd situația existentă pînă nu demult. Într-adevăr, în 1996, în Rusia, raitingul unui președinte extrem de nepopular a fost adus prin intermediul mass media și tehnologiilor PR, elaborate pe banii marelui business, la nivelul necesar pentru a învinge în alegeri. Mai tîrziu, în 1999 și 2000, același business mare s-a angajat, probabil în virtutea inerției, în mod benevol să asigure victoria informațională a deținătorilor puterii. În aceste condiții cei care și-au căpătat mandatele nu s-au mai simțit obligați față de *creditorii* lor. Este curios că cei care au animat mișcarea pro-prezidențială *Edinstvo* acum un an, sînt astăzi antrenați în organizarea unei mișcări de opoziție președintelui Rusiei. Această mișcare urmează să se bazeze pe guvernatorii *obijduiți* de președinte în cadrul reformei verticalei administrative. Adică, unei puteri bazate pe administrația centrală i se încearcă contrapunerea cu o altă mișcare bazată pe birocrăția administrației regionale. Dacă tentativa respectivă nu va fi înăbușită, atunci ea poate aduce mari perturbații în modelul *putere* – *opoziție*. Apoi, chiar dacă se vorbește despre introducerea unor schimbări în sistemul electoral, toți înțeleg că nu acesta poate influența trecerea la sistemul bipartit, ci resursele materiale de care dispun partidele pentru a-și promova candidații și implicit accesul la mass media. Așa că inițiativa susținătorilor președintelui de a alege 70% din deputați în circumscripții uninominale și

numai 30% în circumscripția federală poate atinge doar interesele partidelor mici care, de altfel, au reacționat imediat, propunând varianta inversă. Tocmai aici iese în evidență raționamentul autorilor ideii de a forma o mișcare federală bazată pe puterea guvernatorilor. Vorba este că în conflictul cu președintele țării guvernatorii au întreprins un *pressing* masiv asupra deputaților aleși în circumscripții uninominale, amintindu-le acestora că ar trebui să fie promotorii ai intereselor regionale odată ce sînt aleși acolo. Deocamdată acest lucru n-a reușit, dar semnalul este extrem de interesant. În cazul în care inițiativele prezidențiale vor continua să antagonizeze diferite grupări politice și economice acestea se pot uni pentru a forma o opoziție comună, paralelă cu opoziția comunistă permanentă. Pentru noi această experiență a proceselor din Rusia este importantă în sensul că ne arată cum deputații aleși în circumscripții uninominale pot deveni promotorii direcți ai intereselor administrației regionale în relațiile cu centrul, mai ales că toți sînt conștienți de puterea factorului administrativ în organizarea alegerilor. Acest lucru, în dependență de contextul socio-politic, poate fi un factor cu conotații atît pozitive, cît și negative.

Din cele menționate mai sus vedem că procesele politice și experiența diferitor țări se corelează foarte strîns cu ale noastre. Însă, intenția de a face lucrurile mai eficiente trebuie realizată cu mare precauție. De asemenea, este necesară găsirea unor ieșiri din situații de posibil blocaj. În acest sens, un subiect extrem de interesant este legat de posibilitatea desfășurării alegerilor parlamentare anticipate. Politicieni din diferite tabere s-au referit la posibilitatea dezamorsării conflictului constituțional din țara noastră prin autodizolvarea parlamentului și desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate. Problema este că în conformitate cu art. 85 din Constituție alegerile anticipate pot avea loc numai dacă președintele țării dizolvă parlamentul în cazurile cînd acesta nu este în stare să acorde vot de încredere guvernului, sau dacă blochează procedura de adoptare a legilor timp de 3 luni. Posibilitatea autodizolvării parlamentului din considerente de oportunitate politică nu este prevăzută de Constituție în mod expres și Curtea Constituțională a fost sesizată pentru a da o interpretare în acest sens.

Hotărîrea 31/10.11.97 a Curții Constituționale spune că autodizolvarea se poate produce în cazul renunțării benevole a tuturor deputaților și candidaților supleanți la mandate ceea ce ar semnifica lipsa cvorumului și implicit ar presupune blocarea procesului legislativ.

Fără îndoială, hotărîrea Curții Constituționale este absolut corectă și reiese din contextul legal existent la data adoptării hotărîrii. Însă, aici apare un șir de întrebări. De ce în cazul lipsei cvorumului, adică a blocării *a priori* a procesului legislativ este nevoie să treacă 3 luni pentru ca parlamentul să fie dizolvat de către președinte? Apoi, se pare, că în cazul schimbării contextului ar putea exista și o altă interpretare. Într-adevăr, Curtea Constituțională a adoptat hotărîrea în condițiile existenței sistemului electoral proporțional și a procedurii completării vacanțelor din parlament prin validarea mandatelor deputaților supleanți. În acest context nu pare deloc trivială modificarea Codului electoral prin care candidații supleanți erau declarați drept *deputați supleanți*. Însă, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional un astfel de tratament al candidaților supleanți, deși, după cum am văzut, tot ea mai înainte hotărîse drept imposibilă autodizolvarea parlamentului fără acceptul candidaților supleanți. Problema este că alegerea sistemului electoral (modul de alegere a deputaților și completarea vacanțelor) este o prerogativă exclusivă a parlamentului și el poate apela la ea din motive de oportunitate. De exemplu, dacă parlamentul ar decide trecerea la sistemul electoral majoritar, hotărîrea Curții Constituționale n-ar mai fi relevantă. Problema autodizolvării parlamentului este una de principiu și n-ar trebui să depindă de modul de alegere a deputaților și de completarea a vacanțelor. În primul rînd, în cazul alegerii unui parlament în baza sistemului majoritar lipsa cvorumului poate fi constatată doar dacă o jumătate din deputați depun cereri de demisie, ci nu întregul corp de deputați cum s-a decis în cazul sistemului proporțional. Dar, să admitem că într-un parlament ales în baza sistemului majoritar toți deputații au depus cereri de demisie. Ce poate urma în acest caz? Dacă decizia de imposibilitate de autodizolvare a parlamentului este una principială, ar trebui să se organizeze alegeri parțiale în toate circumscripțiile din țară pentru completarea vacanțelor care, de fapt, nu s-ar deosebi prin nimic de alegerile generale anticipate. Aceasta, însă, ar ridica o altă problemă. Alegerile parțiale se vor organiza pentru aceeași legislatură și deci mandatul deputaților noi aleși va dura pînă la sfîrșitul legislaturii respective. Care ar fi sensul venirii unui corp de deputați absolut nou pentru terminarea mandatului unui parlament vechi? Neorganizarea alegerilor parțiale timp de 3 luni pentru a aduce procedura de dizolvare sub incidența art. 85 din Constituție pare artificială și ar contribui doar la prelungirea agoniei unui parla-

ment muribund timp de o jumătate de an, lucru inacceptabil pentru o țară măcinată de tot felul de crize și conflicte.

Exemplul de mai sus este unul ipotetic, dar valoarea lui constă în a ne arată că în principiu ar fi necesară existența unei proceduri de autodizolvare a parlamentului de natură să permită evitarea organizării premeditate a crizelor guvernamentale și a blocării artificiale a procesului legislativ. Dacă parlamentul ar adopta o lege privitoare la procedura de autodizolvare cadrul legal s-ar schimba și este interesant cum ar interpreta Curtea Constituțională conformitatea ei cu prevederile constituționale. Doar Constituția permite parlamentului să adopte legi organice în domenii în care aceasta consideră că e necesar, iar intrarea în vigoare a unei astfel de legi s-ar face printr-o simplă promulgare de către președinte, chiar și în timpul ultimelor 6 luni ale mandatului acestuia. Experiența internațională arată că o astfel de procedură de autodizolvare a parlamentului există în Israel și este stipulată în mod expres de Legea cu privire la Knesset (parlamentul izraelit). Art. 34 al acestei legi spune următoarele: Knessetul nu poate adopta o decizie de autodizolvare înaintea expirării termenului prevăzut de lege decît numai prin adoptarea unei legi în acest sens cu majoritatea voturilor membrilor Knessetului. Israelul folosește un sistem electoral echivalent cu al nostru. Este adevărat că Israelul nu are o Constituție scrisă, iar Legea cu privire la Knesset face parte din setul de legi de bază față de care există o singură cerință fundamentală - de a nu conține prevederi ce vin în contradicție cu Declarația de Independență. De aceea, este greu să judecăm cît de relevant este exemplul Israelului pentru canoanele dreptului constituțional în general și pentru contextul constituțional din Moldova.

Dat fiind că mulți insistă asupra neglijării experienței străine și explorării mai adînci a specificului nostru național, cred că ar fi pe înțelesul tuturor recurgerea la metoda asociațiilor în perceperea fenomenelor sociale. De obicei, peste tot în lume, elitele politice sînt asociate cu *producătorii de democrație*, în timp ce simplii cetățeni sînt considerați doar consumatori ai acesteia. În acest sens compararea tinerilor democrații din spațiul postsovietic cu democrațiile occidentale provoacă asocierea comparării vinului maturizat cu *tulburelul*. Dacă e așa, atunci ne dăm lesne seamă de unde vin durerile noastre de cap. *A propos*, vine toamna. ■

(Centrul pentru Dezvoltarea Democrației Participative. 10 august 2000)

Fundația “The Wallas Global Fund” (WGF) este o organizație americană independentă, ghidată de viziunile și principiile lui Henry A. Wallace, fost Ministru de agricultură și vicepreședinte în timpul președinției lui Franklin D. Roosevelt. Henry A. Wallace era foarte receptiv la ideile noi și se interesa mult de inovațiile științifice pe care le privea ca pe un mijloc de sporire a bunăstării umane, avînd o credință neștrămutată în puterea spiritului individual și capacitatea lui de a schimba lucrurile în bine.

WGF sprijină inițiativele care promet să avanseze dezvoltarea unui număr cît mai mare de țări într-un mod fundamental. Ea caută să sporească impactul activităților sale prin investirea resurselor ei în proiecte care satisfac următoarele criterii:

- identifică problemele principale care împiedică progresul către un viitor mai bun al omenirii;
- propun strategii de promovare a dezvoltării sociale și a mediului înconjurător;
- identifică metode de folosire cît mai eficientă și echitabilă a potențialului uman și a resurselor naturale la nivel global.

De asemenea, WGF sprijină propunerile care promovează identificarea unor soluții eficiente la problemele globale curente și este foarte receptivă la ideile noi, cercetările noi, abordările noi, fiind conștientă că asemenea inovații presupun nesiguranță și risc.

WGF a finanțat un număr considerabil de proiecte care au abordat și căutat soluții de înlăturare a obstacolelor ce stau în calea unui viitor mai bun al întregii omeniri. Aceste obstacole includ:

- Creșterea populației globului pămîntesc;
- Epuizarea rapidă a resurselor naturale ale pămîntului;
- Schimbarea climei pe pămînt;
- Politicile economice imperfecte și instrumentele analitice inadecvate;
- Defrișarea pădurilor și alte probleme de ordin global.

Fundația dă prioritate în special abordărilor interdisciplinare ale problemelor.

La ora actuală, WGF desfășoară următoarele programe:

- Mediul ambiant;
- Populația;
- Învățămîntul;
- Eradicarea sărăciei;
- Drepturile femeii.

Propunerile pentru finanțare sînt procesate și examinate în permanență. Mărimea granturilor se cifrează de la 2000 pînă la 400 000 dolari SUA. Fundația finanțează granturi ațit pe un an, cît și pe perioade mai lungi. Examinarea propunerilor de finanțare durează de la o lună la trei.

WGF sprijină organizațiile de binefacere, precum și organizații neguvernamentale din toată lumea. Granturile nu sînt acordate pentru/către: persoane particulare, organizații comerciale, studii în instituții de învățămînt, conferințe, cărți, reviste, construcții, călătorii (cu excepția călătoriilor legate de proiectul aprobat). De asemenea, WGF nu finanțează proiectele de filmări, de achiziție de pămînturi, de sprijinire a vreunui candidat în alegeri etc.■

Adresa: Wallace Global Fund, 1990 M Street, NW, Suite 250, Washington, DC 20036 USA

Tel: (202) 452 - 1530, **fax:** (202) 452 - 0922, **E-mail:** tkroll@wgf.org, **http://www.wgf.org**



Henry A. Wallace (Pictor Grant Wood)



INTEGRAREA SOCIALĂ ȘI TEHNOLOGIILE DE COMUNICARE

Boris Șteinman

“Întregul este mai mare decât suma părților care îl constituie și o dezvoltare reușită trebuie să se axeze pe întreg - transformarea societății” (Joseph E. Stiglitz, Vicepreședinte, Banca Mondială, revista “Transition”, vol. 9, nr. 6, decembrie 1998).

“Capitalul social și organizațional necesar tranziției nu poate fi legiferat, decretat, sau impus într-un fel sau altul de sus. Oamenii de rând trebuie să joace un rol activ și constructiv în autotransformarea lor.” (“Încotro se îndreaptă reforma”, Cuvînt înainte “Zece ani de tranziție”, Conferința anuală a Băncii Mondiale pe probleme de dezvoltare economică, aprilie 1999).

“Capitalul social și coeziunea socială reprezintă un factor de bază în depășirea sărăciei și trecerii la o dezvoltare economică și socială stabilă” (Pagina de Internet a Băncii Mondiale, Capitalul social pentru dezvoltare).

Secolul informațional

Sfîrșitul secolului 20 și începutul secolului 21 reprezintă perioada reflecțiilor asupra drumului parcurs și stabilirea scopurilor și sarcinilor pe anii viitori, pe 10, 20 ani înainte. Împreună cu alte țări tînărul stat Moldova, de asemenea, își caută propriul drum spre viitor. Lecțiile celor de aproape 10 ani de dezvoltare proprie și experiența altor țări constituie temelia pe care se sprijină procesul de luare a deciziilor. Trăsătura principală și distinctă a secolului nou este apariția unui sistem economic de piață, formarea unui spațiu politic, social și policultural comun. Temelia acestui spațiu a devenit infrastructura informațională globală. Noul secol informațional, spre deosebire de anii tre-

cuți, se caracterizează prin dinamism și comunicativitate - în el e mai multă informație și mai puține incertitudini. Factorul de bază în activitatea oamenilor devine obținerea și prelucrarea unui volum uriaș de informații. După aceasta urmează adoptarea unor hotărîri pe baza analizei informațiilor respective. Aceste schimbări influențează substanțial volumul și calitatea cunoștințelor necesare funcționării instituțiilor democratice și economiei de piață. În mod corespunzător se schimbă rapid și metodele de conducere a proceselor sociale și economice și se formează un nou stil de management în noile sisteme sofisticate, precum și o nouă cultură a administrării.

Noile tehnologii informaționale de rețea și de comunicație constituie în

zilele de astăzi cheia la integrarea socială și economică, precum și la dezintegrare. “Ele stimulează globalizarea, contribuind totodată la polarizarea lumii, împărțind-o în cei ce sînt conectați la rețea și cei ce rămîn în izolare”. (ONU, Raportul cu privire la dezvoltarea umană, 1999). Hotarele geografice nu prezintă obstacole pentru comunicare, dar în calea ei apare un nou obstacol care corespunde numelui său “Păienjenis global” (World Wide Web) - Internetul. El îi include pe cei ce sînt conectați la rețea, lăsîndu-i pe ceilalți în umbră, în tăcere. Societatea de rețea creează sisteme paralele de comunicare: unul - pentru cei care se bucură de un nivel relativ ridicat de venituri, de educație și literalmente de conexiune ceea ce le permite să primească un volum uriaș de informație ieftină și operativă, iar celălalt - pentru cei ce nu au această posibilitate de a se conecta la rețea, nu dispun deloc de timp liber, epuizați de lipsa de bani și incertitudine, sau depind în întregime de informații învechite. Cînd reprezentanții celor două sisteme locuiesc, vorba ceea, cot la cot, și se mai află în condiții de concurență acerbă, avantajele faptului de a fi conectat la rețea sînt pe față. Opiniile și problemele oamenilor ce trăiesc în condiții de sărăcie lucie, fără acces la mijloace de existență, învățămînt și organizațiile obștești, sînt din ce în ce mai marginalizate și neglijate. E nevoie de acțiuni concrete și energice ca țările aflate în curs de dezvoltare și populația sărăcă a întregii lumi să aibă posibilitatea de a participa la discuții globale. Accesul la rețeaua globală Internet determină astăzi posibilitățile de dezvoltare a țărilor și oamenilor, succesul lor în împărțirea globală a muncii, realizarea drepturilor cetățeanului de a participa la adop-



tarea hotărârilor care influențează viața particulară a fiecărui cetățean în parte și a societății luate în ansamblu.

Dezvoltarea tehnologiilor de rețea a permis țărilor puternic industrializate să creeze un sistem viguros de legături sociale, să ridice nivelul responsabilității civice în toate sectoarele societății - de stat, neguvernamental și de afaceri. Faptul că țările respective au reușit să atingă un nivel înalt de viață este în mare parte legat de conștientizarea importanței priorităților naționale comune și a necesității de a colabora real în vederea realizării obiectivelor propuse. Datele statistice atestă legătura dintre nivelul de viață (veniturile) și dezvoltarea sistemelor de comunicare din țările puternic dezvoltate ale lumii.

Transformarea

Țările din spațiul postsovietic, inclusiv Moldova, traversează din 1990 un proces complicat și contradictoriu - trecerea la un nou sistem social și economic. Acest proces se mai numește tranziție. Acest cuvânt mai are un sens - schimbare sau transformare. Termenul de transformare definește cel mai bine esența schimbării societății. În sistemele sociale aflate în proces de transformare apare un nou sistem de legături sociale, un nou complex de relații sociale. Se schimbă conștiința socială, se schimbă normele de comportament al omului în societate, se formează o structură nouă de comunicare umană, se creează un sistem de legături sociale al unei mentalități noi. Acesta este un proces care durează nu ani, ci decenii de-a rândul. Dar în secolul 21, oamenii nu pot aștepta cei 40 de ani biblici pînă cînd va dispărea spiritul de sclavie și va apărea o psihologie socială nouă. Factorul de accelerare a acestui proces este nu altceva decît tehnologiile de comunicare.

Pentru Moldova problema folosirii tehnologiilor de rețea este îngreunată de faptul că degradarea economică apărută în cursul reformelor a adus la o scădere colosală a nivelului de viață a oamenilor, la prăbușirea sistemelor de asigurare a vieții și protecției sociale. Polarizarea bruscă a societății după venituri a afectat elementele active ale sistemelor de asigurare a stabilității legăturilor sociale (învățătorii, medicii, inginerii etc.) și a distrus-o. A slăbit substanțial verticala

conducerii de stat la nivel național și local. În totală conformitate cu teoria funcționează legăturile dure corporativ-familiale ce se transformă în clanuri corupte (baza tribalismului politic și corupției).

De aceea, în condițiile anului 2000 putem vorbi despre crearea în Moldova a temeliiilor statului democratic de drept și economiei de piață, cînd instituțiile noului sistem social-economic sînt încă în mare parte formale. După cum se indică în raportul Biroului European al ONU "Tranziția 99": "Ideologia de piață a libertății alegerii pentru cei mulți poate fi limitată cînd cortina de fier ce împarte țările este înlocuită cu unele de sticlă ce împart oamenii în interiorul țării.

Leșirea din această situație de criză se află în includerea în guvernarea societății a oamenilor în interesul cărora se realizează reformele. Pentru aceasta este necesar să se refacă capitalul social al societății, să se formeze o nouă rețea de integrare. Ansamblul legăturilor creează carcasa de stabilitate a societății, capitalul ei social - "acele norme și relații sociale care permit oamenilor să-și coordoneze acțiunile în vederea realizării scopurilor lor" (pagina de Internet a Băncii Mondiale). După cum arată experiența istorică, restabilirea coerenței din cadrul societății - restabilirea comunicărilor sociale este posibilă numai pe baza formulării unor scopuri principale care să unească societatea (ideea națională).

Moldova se confruntă cu anumite probleme specifice ce țin de timp și istorie. Țara "3-1" trebuie să le rezolve metodic și cu tenacitate. "3-1" este un semn de identitate (identification), integritate (integrity) și integrare (integration).

Identificarea - fiecare om în parte stabilește relații proprii cu societatea și statul, conștientizează propria responsabilitate civică cît privește persoana și țara sa.

Integritate - societatea, țara, teritoriile se conștientizează ca un tot întreg, cu un ansamblu de probleme comune, cu locul și rolul lor aparte în lume.

Integrare - progresarea treptată a țării cît privește realizarea scopurilor stabilite ce țin de participarea activă și plenară la procesele globale, precum și găsirea propriului loc social-economic în comunitatea internațională.

Soluționarea complexă a acestor probleme constituie procesul de formare a națiunii politice moldovenești, a societății și statului moldovenești ca parte integrantă a comunității internaționale civilizate a secolului 21. Edificarea comunității moldovenești trebuie să fie o parte integrantă a Concepției cu privire la dezvoltarea stabilă a țării.

Pentru soluționarea problemelor respective este necesar un mediu de comunicare corespunzător (tehnic și uman) adecvat cerințelor secolului 21. Crearea acestui mediu presupune înțelegerea esenței proceselor sociale, cunoașterea tehnologiilor de comunicare socială și experiența aplicării lor. Organizațiile sectorului neguvernamental au aceste cunoștințe și experiență, organizații care au dezvoltat ani de zile legăturile din interiorul sectorului lor și cele dintre sectoare, au creat treptat structuri ale societății civile în Moldova, au promovat ideile unei democrații pluraliste, au consolidat societatea. Sectorul trei reface sistemul de comunicări sociale distrus și-i determină pe actorii sociali să ia în considerație interesele societății. Scopul lui este de a scoate țara din criză și trecerea la o dezvoltare normală și stabilă, la folosirea activă a experienței internaționale, a resurselor țării, capitalului său social și organizațional. Sinergia folosirii posibilităților ONG-urilor și a bazei tehnice moderne reprezintă piatra de căpătii fără de care restabilirea sistemului de legături sociale al Moldovei este de neînchipuit. Restabilind capitalul social, restructurînd și dezvoltînd comunicațiile sociale interioare și exterioare, statul Moldovei ar putea să edifice o societate normală, să-și reconstruiască spațiul uman, geografic, economic și cultural. Atunci vor apărea condițiile necesare unor schimbări pozitive și în economie, și în viața oamenilor. ■

(Centrul de dezvoltare a comunicațiilor umane.

Textul de față reprezintă extrase din raportul prezentat la conferința "Integrarea socială a societății moldovenești: elaborarea unor strategii de integrare socială", 21-22 martie 2000.)

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ ȘI ORGANIZAȚIILE NEGUVERNAMENTALE: ÎN CĂUTAREA PARTENERIATULUI

Ina Gutium

În ziua de 29 mai, biroul din Moldova al Fundației Internaționale pentru Sisteme Electorale împreună cu Comisia de Certificare de pe lângă Ministerul Justiției au organizat un seminar cu titlul *Statutul juridic al asociațiilor obștești în Republica Moldova și cooperarea acestora cu autoritățile publice locale* în județul Bălți. La această reuniune au participat reprezentanți ai autorităților publice și organizațiilor neguvernamentale (ONG-urilor) din localitatea respectivă. Dat fiind faptul că după promulgarea Legii cu privire la organizarea administrativ-teritorială a țării nu a fost stabilit clar organul care trebuie să se ocupe de înregistrarea asociațiilor și fundațiilor locale, și că nou aleeșii funcționari publici nu sînt suficient de pregătiți sub aspect juridic, era foarte important de a se organiza seminare regionale legate de cadrul legal al înregistrării ONG-urilor, menținerea registrului, legislația fiscală, procedurile de certificare și de parteneriat cu administrația publică.

66 procente din participanții la seminarul menționat mai sus au indicat că una din problemele majore cu care se confruntă este lipsa cooperării cu administrația publică locală.

În ultimul timp se vorbește tot mai mult despre necesitatea promovării parteneriatului ca o opțiune în favoarea democratizării. Dar mai întîi de toate am dori să definim noțiunea de parteneriat: *modalitate, formală sau informală, prin care două sau mai multe părți decid să acționeze împreună pentru atingerea unui scop comun*. O evaluare a parteneriatului existent într-o comunitate presupune trecerea în revistă a celor mai importanți potențiali parteneri comunitari; a formelor specifice de asociere prin care organizațiile neguvernamentale pot construi o relație de parteneriat cu aceștia, precum și problemele ce urmează a fi soluționate. În acest sens, s-ar urmări atît identificarea formelor de parteneriat existente deja în realitate, cît și prezentarea unor exemple ce ar putea servi drept modele. Interesant este faptul că deseori atît organizațiile neguvernamentale, cît și autoritățile publice locale, ezită să accepte parteneriatul. ONG-urile ezită sa-l accepte de frică că autoritățile le vor leza independența, lucru ce poate fi rezolvat dacă ONG-urile întreprind măsuri concrete de autofinanțare, cum ar fi activități economice, sau apelează la alte surse alternative de finanțare (donații, cotizații de membru). Nu există vreun pericol ca organizațiile neguvernamentale să se

substitueie administrației publice, sau să realizeze ele înseși sarcinile administrației. Organizațiile nu reprezintă o alternativă în sine. Ele reprezintă un mod de acțiune complementar activității administrației, prin care comunitatea se autoresponsabilizează față de rezolvarea propriilor probleme. Administrația și ONG-urile pot oferi nu alternative în competiție, ci soluții complementare ce deschid calea către o adevărată colaborare între ele. Practica internațională a demonstrat că politicile guvernamentale sînt mai bine puse în practică și mai eficiente cînd ONG-urile se implică atît la nivelul stabilirii politicilor publice, cît și la cel al aplicării și monitorizării acestora.

ONG-urile, în special cele locale, cunosc foarte bine problemele cu care se confruntă populația datorită contactului lor direct cu oamenii. Persoanele individuale mai greu au acces la instituțiile guvernamentale, fie din motive birocratice, fie că aceste instituții sînt concentrate în marile centre și acestea nu se confruntă direct cu problemele ce apar în regiuni. Din acest motiv expertiza ONG-urilor poate fi de un mare ajutor în dezvoltarea politicilor publice. Consultările între ONG-uri și administrație pot fi de mai multe tipuri. În primul rînd în *elaborarea politicilor publice*, de exemplu, prin intermediul unor seminarii sau mese rotunde ce ar facilita dialogul între părți, comisii consultative și alte activități cu caracter consultativ. Participarea la definirea unei politici publice se poate realiza, bunăoară, prin activități ale unor coaliții de ONG-uri sau organizații umbrelă care să promoveze dialogul, sau să exercite presiune (lobby) asupra administrației publice, la nivel central sau local, precum și asupra parlamentului. De asemenea, ONG-urile au capacitatea de a mobiliza populația la nivel local și prin aceasta să asigure implicarea comunității în depășirea situațiilor de criză. Procesul participativ este o altă formă de parteneriat ce are loc în special la nivel local cînd ONG-urile și comunitățile locale sînt implicate în luarea deciziilor la nivel local. Acest mecanism permite comunităților să participe direct la procesul de democratizare. Un exemplu în acest sens este Tîrgu Mureș unde ONG-urile sînt invitate la discutarea bugetelor locale precum și la definirea priorităților comunității.

O altă formă de parteneriat - *contractări* - la care ONG-urile participă pe picior de egalitate cu firmele private în vederea prestării unor servicii pentru administrația publică. Adeseori, ONG-urile

pot acoperi anumite necesități ale comunității, mai eficiente și mai ieftin decît o poate face sectorul public (exemple frecvente sînt oferite în domeniile acordării de asistență grupurilor social vulnerabile sau managementului unor instituții de asistență medicală).

Tot mai multe țări apelează la serviciile ONG-urilor pentru prestarea serviciilor publice pe care autoritățile publice nu le mai pot acoperi, sau le acoperă parțial. Aceasta se poate realiza prin granturi, sau contracte încheiate între autoritățile publice și ONG-uri ceea ce reprezintă, de fapt, o practică răspîndită în Statele Unite de mai mult timp, dar care a fost adoptată de țările europene foarte recent, dat fiind faptul că ele tind să fie mai centralizate. Și nu în ultimul rînd, *subvenționarea de către administrație a activităților ONG-urilor*. Statul poate finanța activitățile ONG-urilor prin granturi sau contracte pentru prestarea unor servicii. Mijloacele oferite ONG-urilor de către stat pot proveni din bugetele naționale sau locale, sau din fonduri special create în acest scop. De exemplu, guvernul român a creat un fond pentru finanțarea proiectelor ce vizează lupta împotriva sărăciei în România.

Spre deosebire de legislația Ungariei, Poloniei, Georgiei, legislația Republicii Moldova prevede că "Statul poate să acorde sprijin asociațiilor obștești prin finanțarea cu destinație specială, la cererea acestora, a unor programe sociale, științifice și culturale, prin încheierea unor contracte pentru executare de lucrări și prestare de servicii, precum și prin plasarea, pe bază de concurs, a unor comenzi sociale de realizare a diferitelor programe de stat unui număr nelimitat de asociații obștești" (Art. 11a, Legea cu privire la asociații obștești), dar nu prevede condițiile ce trebuie respectate pentru a asigura alocarea eficientă a resurselor disponibile și pentru a evita fraudele. Condițiile respective trebuie să se refere la organizarea tenderului, selectarea beneficiarilor, organizațiile eligibile, stipulările contractului, documentele ce trebuiesc depuse pentru aplicație, criteriile de selecție etc. O soluție ar fi de inclus acest set de reguli în proiectul de lege cu privire la organizațiile necomerciale astfel creînd un cadru juridic favorabil stabilirii parteneriatelor și contractării ONG-urilor la nivel local. ■

LEGEA CU PRIVIRE LA FUNDAȚII

Natalia Bourjaily și Caroline Newman

În 1999, Parlamentul Moldovei a adoptat Legea cu privire la fundații (LF). Ea este prima lege ce reglementează activitatea organizațiilor fără membri într-un mod deosebit de alte forme juridice practicate în Comunitatea Statelor Independente (CSI). Această lege se află în concordanță cu bunele practici internaționale de reglementare a activității ONG-urilor și oferă un exemplu demn de urmat al altor state din CSI și Europa de Est (SEE). La ora actuală, legislația moldovenească permite formarea unor organizații non-profit cu membri sau fără membri. E vorba aici de LF din 1999 și Legea cu privire la asociațiile obștești din 1996. Faptul de a avea o legislație care reglementează atât activitatea organizațiilor non-profit cu membri, cât și pe cea a organizațiilor non-profit fără membri, contribuie în mod fundamental la dezvoltarea sectorului trei, fortificarea lui. LF va impulsiunea dezvoltarea activităților filantropice în Moldova prin faptul că permite crearea fundațiilor. De asemenea, noua lege stabilește mecanismele de alocare și supraveghere a folosirii mijloacelor destinate unor scopuri filantropice. Dat fiind că noua lege joacă un rol atât de important, este necesar ca agențiile de stat care supraveghează fundațiile și aplicarea legii respective, precum și agențiile de stat responsabile de prestarea serviciilor sociale, să aibă o înțelegere clară a rolului pe care fundațiile îl joacă în societate.

Rolul fundațiilor. Asociații și fundații

Pe când asociațiile obștești sînt cunoscute în țările CSI, organizațiile non-profit fără membri cum sînt fundațiile, reprezintă ceva nou pentru regiunea respectivă. Rolul lor în societate și felul în care ele diferă de asociațiile obștești nu sînt întotdeauna înțelese corect. Spre deosebire de asociații care sînt adesea dependente de cotizațiile de membru, donații și granturi din partea fundațiilor sau statelor, fundațiile dispun de mijloacele proprii pentru a-și desfășura programele. Mai mult, ele ajută asociațiile să fie mai puțin dependente de bugetul de stat, întrucît ele ar putea beneficia de asistență tehnică și sprijin financiar din partea fundațiilor. Pe lângă aceasta, fundațiile

permit și donatorilor particulari și donatorilor organizație/corporație să stabilească mecanisme prin care ele ar putea alocă mijloace bănești și tehnice și să desfășoare activități cu propriile resurse.

Cum să reglementezi cel mai bine activitatea fundațiilor: un studiu comparativ asupra Legii moldovenești cu privire la fundații și practici internaționale

Prevederi generale. Ca și în cazul legilor cu privire la fundații din alte țări, LF din Moldova stabilește că fundațiile sînt organizații fără membri ce sînt create prin alocare de proprietate în scopul realizării obiectivelor enumerate în statutul organizației. Mijloacele bănești și materiale alocate sub formă de donație urmează a fi folosite anume în aceste scopuri. Bineînțeles, acestea trebuie să fie necomerciale. LF descrie activitățile ce pot fi desfășurate de către o fundație de utilitate publică. Activitățile descrise sînt de fapt activități de utilitate publică ca de exemplu activitățile educaționale, științifice, de protecție a mediului ambiant, culturale. LF permite existența fundațiilor de utilitate publică (FUP) și altor fundații. Cu toate acestea, anumite prevederi ale legii se referă doar la FUP și este necesar să se dezvolte în continuare reglementările privitoare la fundații particulare.

LF stipulează că beneficiarii fundațiilor pot fi atât persoanele fizice, cât și cele juridice. Totuși, o FUP poate alocă fonduri numai persoanelor particulare sau unor entități non-profit care desfășoară activități de utilitate publică descrise în Codul fiscal (articolul 52-1). Prevederile respective ale Codului fiscal nu permit FUP să finanțeze entități comerciale, syndicate și partide politice. Mai mult, ele limitează numărul posibililor beneficiari al FUP pentru a preîntîmpina folosirea neadecvată a fondurilor și fraudele fiscale.

Formarea. Fondatori ai unei fundații în Moldova, ca și în cazul majorității țărilor occidentale, pot fi una sau mai multe persoane fizice. Fundațiile moldovenești pot fi întemeiate prin o donație (inter vivos) sau prin testament (post mortem). De exemplu, prin întemeierea fundațiilor, corporațiile alocă o parte din profitul lor comunității în cadrul căreia ele operează. De asemenea, faptul că fondatorilor li se permite să creeze fundații prin act testamentar este extrem de important. El încurajează oamenii să-și lase proprietatea privată, în caz de deces, să fie folosită în scopuri publice. Este interesant că fundații renumite create de către persoane particulare cum sînt fundațiile Ford Foundation, sau Gulbenkian Foundation, care dispun de fonduri și proprietăți în valoare de peste milioane de dolari, au fost înființate *post mortem*.



În majoritatea țărilor persoanele particulare și corporațiile sînt încurajate să înființeze fundații și să le sprijine prin oferirea de facilități fiscale. Prin înființarea propriilor fundații proprietarii corporațiilor pot fi siguri că fondurile lor vor fi folosite în scopurile pe care le-au stabilit ei. Astfel, ei pot formula mai bine scopurile respective fără a fi obligați să respecte scopurile și obiectivele altui statut. Pe lângă aceasta, spre deosebire de cazurile cînd se oferă donații unor entități deja existente, persoanele particulare și corporațiile, înființînd fundații proprii, au posibilitatea de a controla structurarea procesului de aplicare a programelor fundației și de a preveni abuzurile cît privește elaborarea statutului propriilor lor fundații. Pe lângă facilitățile fiscale aceasta are darul de a încuraja în mod deosebit activitățile filantropice ale persoanelor particulare și corporațiilor bogate.

Capitalul. Capitalul minim. Potrivit LF capitalul trebuie să fie mai mare de cel puțin 200 de ori decît salariul minim. Anumite țări cer existența a unui capital minim ca dovadă că fundația are capacitatea financiară de a-și atinge scopurile statutare și garanția că ea va rămînea independentă de fondatorii și statul ei. De exemplu, asemenea cerințe există în Franța, Danemarca și Finlanda. Așa cum s-a menționat anterior, fundațiile se deosebesc de asociațiile obștești și se bazează pe proprietate și nu pe membri. De aceea, proprietatea este indispensabilă bunei funcționări a fundațiilor. Și totuși, cînd se cere existența a unui capital minim, acesta nu trebuie să fie prea mare și trebuie să reflecte tradițiile și împrejurările economice locale.

Nu toate legislațiile naționale cer existența unui capital minim pentru înființarea unei fundații. Într-adevăr, această precauțiune nu este necesară, întrucît în cazul în care capacitatea financiară a fundației nu este suficientă, fundația respectivă va eșua în acțiunile sale și va trebui să fie lichidată. Mai mult, unii argumentează că cerința existenței unui capital minim poate descuraja pe potențialii fondatori și să limiteze atît formarea fundațiilor, cît și libertatea asocierii.

Protecția capitalului. Potrivit LF capitalul original trebuie să fie menținut intact în permanență. Aceasta contribuie la viabilitatea fundațiilor create. Însă, anume venitul generat de capital este cel care permite fundației să-și realizeze scopurile statutare și nu capitalul propriu-zis. Mai mult,

prevederile articolului 31 al LF pot fi găsite în legislația majorității statelor europene (Germania, Italia, Grecia etc.). Potrivit prevederilor respective fondatorii și succesorii lor nu mai au dreptul să-și priveze fundațiile de proprietatea lor după ce le-au înregistrat. La fel, este primit ca proprietatea alocată sub formă de capital al fundației să fie scutit de impozite, iar fondatorii să se bucure în continuare de anumite facilități fiscale. Prin faptul că fondatorilor li se interzice să-și retragă proprietatea din capitalul fundației legea limitează posibilitatea diferitor feluri de abuzuri. Și totuși, aceste prevederi pot fi nu prea bune pentru fundațiile particulare care nu se bucură de facilități fiscale. Fundațiile trebuie să respecte obligațiile ce le sînt impuse de către stat numai cînd statul le oferă în schimb beneficii cum sînt facilitățile fiscale.

Prevederi speciale pentru FUP. LF permite existența atît a FUP, cît și a fundațiilor particulare. Cu toate acestea, ea stipulează că numai FUP care au fost certificate de către comisia de certificare pot beneficia de fonduri de stat. Aceasta este o cerință normală, pentru că este inadmisibil ca statul să sprijine financiar o fundație particulară sau oricare altă organizație care nu este o organizație de utilitate publică. De asemenea, potrivit LF fundațiile care doresc să se bucure de anumite facilități fiscale trebuie să obțină certificatul de organizație de utilitate publică din partea comisiei de certificare. Asociațiile obștești și FUP trebuie să aibă dreptul de a beneficia de anumite facilități fiscale doar în cazul în care ele satisfac criteriile de rigoare și dispun de structura necesară prevenirii abuzului de aceste facilități așa cum cere LF.

Statutul. Cerințele față de statut sînt cerințele standard ce pot fi găsite în majoritatea legislațiilor internaționale. Prevederile respective servesc drept ghid pentru cei ce elaborează statutul și lasă spațiu suficient pentru o reglementare independentă a problemelor interne de către fondatori. Cele mai obișnuite cerințe cum sînt numele organizației, adresa ei, scopurile, structura organizațională, desemnarea membrilor comitetului de conducere, folosirea și administrarea proprietății, toate acestea sînt cuprinse în LF. Procedurile de modificare a statutului, de asemenea, pot fi incluse în statut. Legea mai descrie situațiile cînd fondatorii nu stabilesc procedurile de modificare a statutului. Într-adevăr,

împrejurări speciale ar putea să apară și să nu-i permită vreunei fundații să opereze conform împrejurărilor prevăzute în statut. Aceasta se întîmplă destul de des cînd fundațiile sînt întemeiate *post-mortem* prin testament, iar scopurile statutare nu mai sînt legale, sau nu mai pot fi realizate în nici într-un fel. În acest caz, dacă statutul nu permite asemenea proceduri, sau instituțiile autorizate nu pot interveni cu schimbări din diferite motive, atunci legea conferă instituțiilor juridice dreptul de a adopta schimbările de rigoare la cererea fundațiilor sau a Ministerului de Justiție. Această procedură este similară, de exemplu, celor din Olanda, Grecia și Italia. În general, este primit ca schimbările în statut să fie aprobate de către o autoritate publică.

Înregistrarea. Potrivit LF instituția care înregistrează fundațiile este Ministerul de Justiție. Lista documentelor care urmează a fi prezentată Ministerului de Justiție este specificată în LF. Este important ca cerințele să fie cît mai exacte și să nu lase spațiu la multe interpretări. Aceasta face viața mai ușoară și pentru fondatori, și pentru cei care înregistrează, permițîndu-le celor din urmă să abordeze de-acum înainte în mod oficial înregistrarea fundațiilor. Ministerul are la dispoziție o lună pentru a decide dacă să înregistreze fundația. Aceasta este o perioadă rezonabilă. Motivele pe baza cărora cererea de înregistrare poate fi refuzată sînt și ele rezonabile, referindu-se la activități ilegale, periclitarea moralității și ordinii publice, înregistrarea sub un nume deja existent etc. Înregistrarea nu poate fi refuzată din motive tehnice. Cît privește activitatea fundației, grija autorității de înregistrare este să verifice dacă o asemenea activitate este interzisă sau nu, și dacă scopul ei inițial este de face sau nu profit. Legea oferă fondatorilor să atace în judecată refuzul de înregistrare ceea ce contribuie la apărarea drepturilor lor. Cu toate acestea, LF nu cuprinde prevederi ce permit înregistrarea automată dacă agenția nu reușește să dea curs cererii în perioada de timp stabilită în lege. O asemenea procedură nu ar permite agenției să amîne dintr-un motiv sau altul fundației, sau să nege înființarea ei. În multe state legislația include prevederile respective și ar fi de dorit ca o asemenea procedură să fie permisă și în Moldova. ■

(Va urma)

- În luna iunie, IFES-Moldova și Comisia de certificare a utilității publice a asociațiilor obștești de pe lângă Ministerul de Justiție au format împreună un grup de lucru al cărui scop de bază este elaborarea unui studiu ce ar defini conceptul de utilitate publică și ar motiva necesitatea certificatului de utilitate publică. Grupul de lucru respectiv va include reprezentanți ai sectorului neguvernamental, Ministerului de Justiție, Ministerului Finanțelor și Procuraturii. Studiul urmează să fie alcătuit din următoarele capitole: 1) Introducere: democrație participativă; Sectorul necomercial; Politica de stat față de sectorul necomercial. 2) Utilitate publică ca mecanism de promovare a sectorului trei: criteriile de certificare și domenii de activitate. 3) Transparența, evidența și controlul organizațiilor necomerciale. 4) Concluzii și recomandări. Pe parcursul lunilor iulie și august, grupul de lucru a elaborat capitolele cu privire la utilitatea publică și transparență, evidență și control. Capitolele respective au fost elaborate în baza legii model cu privire la organizațiile de utilitate publică (propusă de Centrul internațional pentru legislație non-profit) și legislației internaționale în domeniu. Aceste două capitole au fost deja incluse în proiectul de lege cu privire la organizațiile necomerciale. În comparație cu legislația în vigoare acest proiect oferă o listă a activităților de utilitate publică, specifică criteriilor clare de certificare, lărgiște atribuțiile comisiei de certificare, în special reprezentarea intereselor organizațiilor de utilitate publică la nivel de stat etc. Studiul urmează a fi finalizat în luna septembrie după care va fi publicat.
- În a doua jumătate a lunii iulie, Directorul de proiect IFES-Moldova, dl Charles Lasham, a avut o serie de întâlniri cu următorii lideri politici din Moldova: Mircea Snegur, Iurie Roșca și Valeriu Matei. În cadrul acestor întâlniri au fost discutate diverse posibilități de colaborare între părți, îmbunătățirea unor prevederi ale Codului electoral, diferite aspecte ale reformei constituționale și efectele ei posibile asupra sistemului electoral, situația social-politică din Moldova, precum și posibilitatea includerii aripilor tinere ale partidelor respective în cursurile de instruire desfășurate în cadrul Școlii electorale și administrative.
- În ziua de 20 iulie, IFES-Moldova a început desfășurarea unei cercetări sociologice, prin metoda *focus group* (grupuri-țintă), a atitudinilor populației față de instituțiile și procesele politice din Moldova, a nivelului lor de angajare și informare politică. Cercetarea cuprinde douăsprezece interviuri de grup cu participanți selectați pe un eșantion național reprezentativ. Interviurile au fost realizate în municipiile Chișinău, Bălți și Cahul de către contractorul local Centrul pentru investigații politologice, psihologice și sociologice CIVIS-Moldova. Rezultatele acestui sondaj de opinie vor fi publicate într-unul din numere viitoare ale buletinului informativ "Vocea Civică".
- În ziua de 24 iulie, guvernul a aprobat proiectul de lege cu privire la partidele politice și l-a remis Biroului Permanent al Parlamentului. Acest proiect de lege a fost elaborat de către un grup de lucru comun al IFES-Moldova și Ministerul de Justiție în perioada mai-iunie a.c..



- În zilele de 8 și 18 august, IFES-Moldova și Direcția Juridică a Parlamentului au organizat 2 mese rotunde în cadrul cărora s-a discutat diferite prevederi ale Codului electoral și legislației care reglementează activitatea administrației publice locale.
- În ziua de 21 august, Charles Lasham, Margareta Mămăligă, Coordonator de proiect al IFES-Moldova și Vladimir Gurin, Office Manager al IFES-Moldova, au monitorizat și observat desfășurarea referendumului local pentru revocarea actualului primar în comunitatea Ciolac, județul Bălți.

CONSOCIVIL



Vocea Civică

Volumul 6, Nr.4 (31) Iulie-August 2000

*Ideea acestei publicații îi aparține
lui Dorin Tudoran*

Editor

IFES-Moldova
Str. George Meniuc, nr. 3
MD2009 Chișinău, Moldova
Tel.: 733255, tel./fax: 731477
E-mail: office@ifes.md

IFES-Moldova

Director

Charles Lasham

Coordonator principal de programe

Igor Boțan

Coordonator financiar-administrativ

Vladimir Gurin

Coordonator Centrul de resurse

Tamara Chitoroagă

Coordonatori de programe:

Gabriel Mumjiev

Ina Gutium

Margareta Mămăligă

Programul IFES în Moldova este
finanțat de Agenția Statelor Unite
pentru Dezvoltare Internațională,
USAID

Asociația obștească "Consocivil" (AOC) este o organizație republicană, neguvernamentală, independentă, apolitică și non-profit. AOC a căpătat personalitate juridică în ziua de 10 mai 2000.

Scopuri și obiective

- Consolidarea păcii și prieteniei între națiuni;
- Soluționarea problemelor sociale actuale;
- Inițierea unor programe de educație civică și profesională pentru tineri;
- Edificarea unei societăți deschise;
- Dezvoltarea capacităților profesionale și artistice ale tinerilor.

Pentru atingerea acestor scopuri și obiective AOC va: 1) instrui tinerii în diferite domenii profesionale; 2) promova participarea tinerilor la viața publică a societății; 3) consolida și dezvolta societatea civilă prin dezvoltarea capacităților și potențialului comunităților; 4) organiza activități educaționale, culturale, sportive pentru tineret; 5) colabora cu autoritățile publice locale în vederea soluționării problemelor tineretului în comun; 6) iniția un "Club de discuții" pentru tineret; 7) organiza schimburi de cadre și experiență în domeniul învățămîntului primar secundar profesional; 8) publica și edita un buletin informativ propriu al AOC; 9) crea centre de informare și cooperare pentru tineret; 10) organiza concursuri de cultură generală și în diverse domenii de specialitate sub genericul "Cine știe - câștigă"; 11) organiza seminarii, mese rotunde cu caracter educativ și de specialitate etc.

Activități

Avînd în vedere creșterea mai mult decît îngrijorătoare a criminalității, consumului de droguri etc., AOC în colaborare cu Ministerul Educației și Științei, Departamentul Educație, Știință, Tineret și Sport al municipiului Chișinău, Școala profesională polivalentă Nr. 2 din Chișinău, a inițiat sub genericul "O lumină în întuneric" misiunea "Adolescentul - 2000" pe un termen de doi ani (2000-2002) și planifică să inițieze un alt proiect numit "Sprijinirea și asistența privind însușirea unei profesii de către adolescenții din familiile social vulnerabile cu mulți copii și orfelinetele din municipiul Chișinău. Se preconizează ca cel puțin 100 de adolescenți să beneficieze de asistență în cadrul programului respectiv.

La ora actuală, AOC selectează și completează grupurile de adolescenți din categorii social vulnerabile și doritorii de a obține o anumită profesie pot contacta AOC la următoarea adresă și numere de telefon:

Bld. Renașterii -16, MD-2005, municipiul Chișinău,
tel.: 22 54 15, tel/fax.: 22 54 14.

Opiniile exprimate în articolele publicate aparțin autorilor și nu reprezintă, în mod necesar, și punctul de vedere al Vocii Civice. Întreaga responsabilitate pentru veridicitatea celor afirmate aparține exclusiv autorilor articolelor.